

EL LLIBRE DE LA SETMANA

Calders: el conte o l'art de pensar

Joan Triadú

OBRES COMPLETES

Pere Calders. Volum primer. Clàssics catalans del segle XX. Ed. 62. Barcelona, 1984. 310 pàgines. 1.500 pessetes.

DE TEVES A MEVES

Pere Calders. Col·lecció «El mirall i el temps». Ed. Laia. Barcelona, 1984. 160 pàgines. 640 pessetes.

VEURE BARCELONA

Pere Calders. Amb fotografies de Francesc Català-Roca. Col·lecció Panorama. Ed. Destino. Barcelona, 1984. 210 pàgines. 3.800 pessetes.

Sovint s'ha parlat i es parla de Pere Calders com d'un escriptor purament imaginatiu o de fantasia, característiques o condicions que, d'altra banda, mai no han fet cap nosa als novel·listes i als contistes. De tota manera, per a l'autor de *Cròniques de la veritat oculta* una delimitació d'aquesta mena restaria en un nivell de superficialitat del tot inservible, perquè per a ell, com hem dit en una altra ocasió, els contes han estat l'expressió més genuïna d'unes experiències i d'un pensament. L'humor i "l'aventura dels somnis" són com els vehicles del trasllat cap a la forma literària de tot allò que l'autor ha viscut i ha pensat, i mai no se'n deslliguen.

Un clàssic modern

Ara ha fet trenta anys que a la Festa Literària de la Nit de Santa Llúcia era atribuït a Pere Calders el premi Víctor Català, dedicat a narracions curtes, convocat i patrocinat per Editorial Selecta, com ho és avui. Calders era a l'exili, a Mèxic, on havia de continuar vivint encara prop de vuit anys més, i on a part de treballar per a viure, treballava per la nostra causa col·lectiva, i encara no sabia si podria tornar. L'obra premiada aparegué l'any següent en la modesta presentació, gairebé esquivada en la seva dignitat, de la col·lecció de format petit de l'editorial, la mateixa amb què s'havia iniciat cautament i entre grans restriccions, la represa en col·lecció, deu anys abans, d'obres literàries catalanes. L'història de Calders i la seva condició d'exiliat en actiu no afavorien gens que es parlés de la seva extraordinària col·lecció de narracions, una de les més importants de la literatura catalana moderna i una veritable fita en l'evolució del gènere. Val a dir que, aleshores, la rebuda que podien tenir els llibres catalans era mínima, llevat que es tractés d'una obra polèmica, insòlita, que els qui intentaven el poder de la crítica creguessin que es mereixia un comentari, sovint despectiu. Pere Calders era, doncs, un desconegut al qual convenia desconèixer. *Cròniques de la veritat oculta*, però, el llibre premiat, fou acollit amb interès i amb sorpresa per una reduïda porció de públic intel·ligent que sempre més li ha restat fidel.

Al cap de trenta anys, —que ja són anys!— Calders és un clàssic modern i és alhora un autor dels més famosos i dels més llegits de la literatura catalana actual. En els seus setanta-dos, cap a setanta-tres anys, el nostre gran escriptor continua en plena producció i, com és lògic, pel que hem dit, en plena publicació. Un exemple del primer fet el constitueix el llibre titulat *De teves a meves*, format per "32 contes que acaben més o menys bé", segons diu el subtítol. (Col·lecció "El mirall i el Temps", Editorial Laia). Del segon fet, cal assenyalar la publicació, dins "Clàssics Catalans del segle XX" (Edicions 62) del primer volum de les *Obres Completes* de Pere Calders, que conté *El primer arlequí* i *Cròniques de la veritat oculta*. D'altra banda, si llegim un comentari com aquest: "Ja he dit que, segons que ho veig, la Rambla és molt més notable per l'obra que s'hi representa d'una manera permanent que no pas per l'escenografia", —pensem que d'aquestes perles genuïnament caldersianes una toca l'altra en l'esplèndida mostra del Calders cronista que figura amb prou extensió dins el llibre *Veure Barcelona* (Edicions Destino) que signat per ell conjuntament amb el fotògraf F. Català Roca, també acaba d'aparèixer. La vitalitat creadora i la capacitat de treball de Pere Calders són feliçment al carrer, als aparadors i a l'interior de les llibreries, però alhora passen als mitjans de comunicació, després d'haver entrat a les escoles i a les universitats i d'haver obtingut al teatre una de les poques audiències llargues, sostingudes i populars dels anys del postfranquisme, amb *Antaviana*, muntatge del qual ara s'annuncia la represa.

Darrera d'aquesta esclatant realitat hi ha, per descomptat, certes condicions que, fins a cert punt, expliquen el merescut reconeixement al qual assistim de l'obra i de l'home. Perquè en llegir Calders,

Pere Calders, un dels autors més llegits de la literatura actual

hom pensa en ell, com fan els infants i els adolescents amb els autors amb els quals s'identifiquen, i hom espera que ell sigui *el qui ha de ser*, l'home capaç d'explicar aquelles històries. Aquesta és una de les condicions fonamentals de les que expliquen que Calders hagi entrat a fons dins el nostre món cultural i cívic. La imaginació i la fantasia, —totes dues, per cert, d'una indiscutible modernitat— no foren prou a l'hora d'assolir aquesta identificació lector-autor, tan desitjada des de totes dues posicions i aconseguida només de tant en tant. Però és que a la innata condició d'escriptor, dins l'escola de normalitat, d'equilibri i de ben fer traçada per Josep Carner, Pere Calders ha afegit, justament, una vigilància constant de les malifetes del tòpic, és a dir, de les paraules sense contingut i de tota pseudo-filosofia caducada. Com en el subtil conte "L'ètica a muntanya" d'aquest nou llibre *De teves a meves*, en el qual demostra amb magistral facilitat, que no sols és prou

reconegut que no es pot donar gat per llebre, sinó que també pot esdevenir un engany donar llebre per gat.

El seu mestratge

També en aquest sentit, i com al Josep Carner de *Les bonhomies* i de *Tres estels i un róssec* al seu temps, la nostra vida cultural deu molt a Pere Calders, i al seu mestratge continuat i exemplar. De l'art del conte, —ja ho hem dit i repetit—, n'ha fet un art de pensar, i d'aquest art més aviat n'anem fluïxos, assetjats per la retòrica forastera que tenim ficada a dins, —en la societat que ens envolta, en els mitjans de comunicació, en el món educatiu, i fins i tot a dins de nosaltres mateixos—, i sovint inconscientment presos per ella. Calders torça el coll a la retòrica i en denuncia, fent-ne humor, la inconsistència. Dins *De teves a meves*, per al Calders contista i en plenitud de recursos, com dins *Veure Barcelona* per al Calders cronista o simplement prosista narratiu, la

tendresa de bona llei s'oposa a la carrincloneria i una poesia que atreu sense enganxar s'enfronta des de la llibertat en la qual ens deixa, a l'estúpidesa fatua dels poders i de les credulitats. Amb tot plegat, s'evidencia, com diu Jaume Aulet al pròleg del primer volum de les *Obres Completes*, ja esmentat, la reflexió sobre la condició de l'home.

Els darrers llibres de Pere Calders, no fan sinó confirmar aquestes i d'altres dades de tota una vida, de ben bé mig segle, d'un escriptor. Als temps que som i tal com van les coses potser no hi sobra de fer present el fet de la fidelitat de Pere Calders a la llengua catalana. És dels qui ens fan veure, si cal, que la denominació "escriptor català" podria tenir una vigència més indiscutible, si tothom fes com ell, i no caldria recórrer a la de "escriptor en llengua catalana". Aquesta fidelitat es correspon amb la fidelitat a ell mateix, com palesen els contes de *De teves a meves*. Si rellegim *El primer arlequí* trobarem, des de les primeres ratlles de la primera narració, la que porta aquest títol, la mateixa reposada i sentida ironia que comporta aquella filosofia de l'existència des de la qual l'escriptor ordena, d'una manera continuada, la seva observació de la realitat. Gairebé no hi ha, doncs, des d'una visió global de la seva obra, un "primer" Calders, que en pressuposaria un "segon" i potser un "tercer". Encara més: malgrat que el conte sigui la forma nuclear en la qual es concentra tota l'agudesia de la seva creació, a partir de la imaginació, la novel·la i la crònica passen en ell pel mateix teixit de la seguretat narrativa més lúcida i per l'aplicació més estudiada dels seus "principis", irònics i humorístics, davant l'aventura del viure. I sempre pel pont de la poesia descobreix de nou en nou el món de l'infant (tot un estudi per fer!) com en *De teves a meves*, el conte de títol suggerit, *El nivell guilla*, una meravella.

ELS LLIBRES MÉS VENUTS

Ficció

1 **Les sorres llunyanes**
Andrew Garve
Ed. 62 - La cua de palla

2 **Els dies immortals**
Baltasar Porcel
Ed. 62

3 **Manduca atòmica**
Xavier Borràs
Laia

4 **No hi fa res si el comte-duc no va caure del cavall,**
a Tàrraga
Manuel de Pedrol
Laia

5 **El crit dels fantasmes**
Jaroslav Seifert
Ed. del Mall

No ficció

1 **La gaia ciència**
Friederich Nietzsche
Laia

2 **El Pirineu, frontera i porta de Catalunya**
Xavier Fabrés
Ed. 62.

3 **Aprendre a conviure. Reflexions sobre civilitat**
Josep M. Espinàs
Abadia de Montserrat

4 **La Cerdanya**
Pau Vila
Empúries

5 **Diccionari de jocions i frases fetes**
Raspall i Martí
Ed. 62

Heu regalat ja el llibre d'Espinàs?

No es tracta aquí del *Diccionari català de falses etimologies*, l'arribada del qual a les llibreries és massa recent perquè pugui accedir a la llista de vendes, sinó d'*Aprendre a conviure*, aparegut el juliol passat, gairebé oblidat d'aleshores ençà, i rescatat a corre-cuita aquest Nadal per satisfer la demanda d'uns lectors que volen celebrar les festes oferint una mica de seny i civilitat.

La resta de les llistes varia poc, però el premi Nobel Jaroslav Seifert fa una discreta aparició amb *El crit dels fantasmes*, un recull de poemes que també asserena els esperits i invita a meditar sobre la vanitat de totes les coses que han agitat el món.